

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Den romantiske skole i Tyskland (1873)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 334. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992357823040/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

Fødsel og strækker sig ind i Fremtiden efter hans Død. Da Novalis' Roman er Allegori og Myte, da han vil gøre et enkelt Menneske til Bærer af «Gemyttets» hele evige Historie, bruger han som Middel dertil overensstemmende med et af Menneskehedens ældste Forklaringsforsøg det at fremstille den Enkelte som tilhørende flere Slægtled efter hinanden, saa at Fortid og Fremtid stedse som Erindring og som Anelse spiller ind i hans nuværende Eksistens. Han tænker sig ikke en egenlig Sjælevandring, men Tiden har for ham, Romantikeren, der bestandig kun forholder sig til det Evige, en saa underordnet Betydning, at ligesom han ingen Forskel anerkender mellem en naturlig og en overnaturlig Begivenhed, saaledes kender han ingen mellem Nutid, Fortid og Fremtid. Paa denne Maade strækkes Individualiteten ud i Længden over et helt Spand af Verdenshistorien.

Vi har den romantiske Benyttelse af Forudtølværelsen i vor egen Literatur i Heibergs *De Nygifte*. Moderen fortæller sin Plejesøn om Sønnens Død:

Den Morgen, da han led sin skrækkelige Dom,
Endnu var det neppe daget —
Traadte Slutteren ind og sagde: «Kom!
Klokken er nu paa Slaget.»

Da sank han for sidste Gang til mit Bryst
Og udbød: «Et Ord du mig give,
Et kraftigt Ord, som kan være min Trøst
Paa min sidste Gang i Live!»

Og jeg sagde . . .
Men, Fredrik, du skræmmer mig! sig . . .
Du rejser dig . . . hvad har du i Sinde.
Du stirrer paa mig saa bleg som et Lig . . .

Fredrik.

O Moder! Moder! hold inde!

Du sagde: «Naar du for din Frelser staar,
Da sig: Min Gud og min Broder,
Tilgiv mig for dine Martyrsaar,
For min Anger og for min Moder.»

Gertrud.

Ha! hvoraf véd du det?

Fredrik.

Mig det var,
 Først nu mig selv jeg fatter.
 Det er din virkelige Son, du har,
 Og nu lever han Livet atter.

Her findes da hos Heiberg en skøn og sindrig Benyttelse af Forudtilværelsen. Men Romantiken bliver ikke staaende derved. Den nøjes saa lidet med at kaste Personligheden tilbage i Fortiden, som med at føje et følgende Livs brede pragtfulde Paafuglehale til den. Snart flækker den Jeget igennem paa langs, snart opløser den det i dets Bestanddele. Den splitter Jeget og fordeler det i Tiden. Den agter jo hverken Rum eller Tid.

Selvbevidsthedens Væsen er Selvfordobling. Men det Selv er sygt, som ikke formaar at overvinde og beherske denne Fordobling. Vi saa det hos Roquairol og Lovell. Ingen Ulykke og Jammer er større end den sygelige Selvbetragtning. Man skiller sig i den ud fra sig selv, ser paa sig selv som Tilskuere og har snart den rædsomme Følelse, som Cellerfængslernes Beboere har, naar de ser hen til den lille Glasgug i Døren og opdager Op-synsmandens Øje fæstet paa dem. Ens eget Øje er i denne Tilstand blevet En skrækkeligt som en Andens. Hvad der mest bringer denne Tilstand til at vare, er dels den religiøse og moralske Følelse, at man ikke vil slippe sig selv af Syne, men arbejde med sig selv, forbedre sig selv, dels den naturlige Videbegærighed overfor det Ubekendte; man betragter sig selv som et Land, hvis Kyster kendes, men hvis Indre først skal opdages.

Denne Opdagelse sker langsomt og umærkeligt i det sunde Menneskes Liv. En skøn Dag ser den stakkels Fange op fra sit Arbejde hen til Gluggen, og han mærker, at Øjet er forsvundet. Han aander, han lever først nu. Hvilken end hans Gerning er, nok saa stor eller nok saa ringe, hvad enten han er guddommelig eller blot nyttig, Michelangelo eller Proppe-skærer, fra det Øjeblik af vil han have en Følelse af Ligevægt og Enhed i Sindet. Han føler, at han er én og hel. Hos sygelige, til Handling udygtige Naturer viger Øjet aldrig bort fra Glasset, og vedbliver denne Tilstand, er Mennesket paa Randen af Mani. Men denne Tilstand holder Romantikerne fast. Saaledes opstaar det romantiske synske Dobbeltgænger, hvis Udgangspunkt er givet i Jean Pauls *Leibgeber-Schoppe* (3: i Grubleriet